

Ma már megengedjük a *virtus*-t, a *juss*-t, a *hóstiti* legényeket, a *templomot*, a *mátkát*, az alföldi szép nagy *rónaságot*, de mely szegény lenne nyelvünk, ha a *puristák* már meghonosulatlan és „fölsleges“ korukban kiűzték volna ezeket a jó magyar szavakat, akkor, amikor még époly idegenül hangzottak, mint ma például a *Schwager* (> sógor). Ki meri állítani, hogy egy ma még furcsa idegen szóból nem lehet valamikor *Debrecen* vagy *Szentes*, két tősgyökeres városnevünk, amely szintén idegen eredetű...? Meggyőződésem, hogy csak azok a szavak honosodnak meg, amik alkalmasak erre és amúgyis szélmalomharc az ellenük való küzdelem. Meggyőződésem, hogy az idegen szó nem szegényíti, hanem gazdagítja a nyelvet. Színesíti a meglévő hangvariációkat és nem szorítja ki a meglévő régi szót, ellenben új jelentésárnyalatot hoz.*) Ez a kérdés nem nemzeti ügy, hanem esztétikai ízlés dolga.**) Sokszor az idegen szó egyenesen szükséglet. *Stenografia* nem honosulhat meg, mert jobb és rövidebb a gyorsírás. De ebből nem alkotható ige, tehát ilyenkor jó, ha szabad elővenni a *stenografálni*-t. Ugyanígy: „távbeszélő“ (Fernsprecher!), de „telefonál“. A *ruzs* (úgy hangzik, mint a guzs vagy a huzshagyó) mégis csak jobb és gazdaságosabb, mint az ajkpirosító és ha „ruzsozza magát“ helyett azt mondanám, hogy pirosítja az ajkát, másra is lehetne érteni. Természetes ösztön nyilvánul meg az idegen szavakban, a nyelvérzék odanyúl, ahol alkalmas szót talál. Mennyivel magyarabb az úrnő, mint a *dáma*? Az úrnő megmaradt a levélborítékon, — az idegen *koperta* már népies stílusba való — a cifra *dáma* a maga helyén használható, a *pucc*-cal egyetemben. Ahogy a magyar mondja az *intelligencia* szót, amely nem szorítja ki az „értelmiség“-et, úgy egy nyelv sem ejti. Külföldi nem is venné észre az azonosságot.

Azt hiszem, a purizmus épolyan német majmolás nálunk; mint az, hogy *Hadúr*-nak áldozunk és a romantika nyomán még ma is a tiszazugi parasztban látjuk a magyarság ideálját. De a „magyarosan“ követelménnyel túleszünk a németeken is, akik *Bühnendeutsch*-ot követelnek, nem is szólva az egyébként ultrasovén franciákról, akiknek nyelvi ideálja nem a „franciás“ vidék, hanem a klasszikus irodalom és a telivér párisiasság. Franciák, olaszok, angolok nem purifikálják a nyelvüket, a franciáknak még a *lied*-re sincs szavuk és nem is bánják...

(Tápé.)

Édes Gergely.

MAGYAROSAN IR A LITERATURA.

Az Akadémia nyelvművelő szakosztályának folyóiratáról a *Széphalom* hozta az első kritikát (1932: 26). Erre a kritikára válasz érkezett Négyesy László részéről. A választ megjegyzés nélkül közöljük folyóiratunk más helyén. A *Magyarosan* című folyóirat azonban nem járt el velünk ilyen lovagiasan. Van egy külön rovata, amelyben szemlézi az általa megindított mozgalom sajtó-visszhangját. Ebben a szemlében hiába kerestük, hogy legalább csak említést kapjon a *Széphalom* kritikája. Úgy látszik a *Magyarosan* szerkesztősége, amely elfogadja a mi vendégszeretetünket, a maga portáján még csak kiejteni sem engedi a *Széphalom* veszedelmes nevét. Nehogy a *Magyarosan* olvasói megtudják, hogy a vélemények nem mindenben egyeznek meg. Ez a módszer egyébként a

*) V. ö. Zolnai Béla, Az idegen szavak, nyelvestéttikai tanulmány. Budapest 1922: 12.

**) V. ö. Gombocz Zoltán, Nyelvtudomány és nyelvhelyesség, Magyar Nyelv 1931: 1.

legnagyobb üldözés: az agyonhallgatás. *Le silence est la plus grande persécution*, — amint már P a s c a l megmondotta. Mi azonban nem hallgatjuk agyon a *Magyarosan*-ról megjelent kritikákat, annál kevésbbé, mert a *Széphalom* kezdeményezése után most a *Literatura* című kritikai közlöny is elmondja a maga kifogásait a *Magyarosan* stílusáról. Ime egy idézet (1932:582):

... rakjuk le a M a g y a r o s a n első számából ezt a szórendszerkezetet: *Egy küssé mintha biztosabbnak láttuk volna az elért eredmények alapján a kellenél*. Ha ezt a mondatot így, ahogy van, kezdő riporter szörnnyíti papírra, a szerkesztője úgy penderíti ki az irodalom berkeiből, hogy a lába sem éri a földet. Ellenben a M a g y a r o s a n így, ilyen szerkezetekkel akar magyar nyelvérzékét fejleszteni!

Nem helyeseljük a *Literatura* stílusát, de igazat adunk a *Literatúrának* abban, hogy a pesti nyelvjárás van olyan érték a magyar kultúra és a magyarosodás szempontjából, mint akármelyik nyelvjárás. És még abban is, hogy „a vitézkötés-kultuszt bízzák a tisztos suba-iparra, a nyelvészetet ne kompromittálják vele“.

*

A *Széphalom*, amely mindig két fronton harcolt, kénytelen a *Literatúra*-val szemben is állást foglalni. A *Literatura* tudálékosságával kompromittálja a nyelvészetet... Dilettánsok rigoristábbak szoktak lenni, mint az igazi nyelvművelők és stíliszták, akik liberálisan és szeretettel fogadják a nyelv természetes változásait... A *Literatura* azonban maga is abba a hibába esik, hogy pecérkedik a nyelv körül és használatától szentesített nyelvtényeket megró. Egypár ilyen elhibázott hibáztatásra az alábbiakban rámutatunk.

1. Helytelen: „Szerző kiadása“, „szerző véleménye“; helyes: „a szerző...“ — Mért volna helytelen? Ez sem a helyesség, hanem a stílus kérdése. Ebben a sajátosságban épen különbözünk a német és francia nyelvtől, amelyekben mindig kiteszik a névelőt. Nálunk a névelőtlen alak tömörebb és a latinos stílus szép hagyománya. Kár egy képzelt szabályfantom miatt kiírtani egy magyar stílus-sajátságot. (V. ö. farkas-barkas, jaj be szép, róka-bóka, jaj be rút...)

2. Nem „dacára“, hanem „ellenére“. — Miért? Nem árt, ha kettő van ugyanabból!

3. A „gyanánt“ szó használója fegyházat érdemel. — Például néhai K r i z a János, aki egy csomó ilyen gyanánt-at szedett össze a székelység népköltéséből.

4. Helytelen: „Az apostolok elmenvén tanítottak“; helyes: „elmentek és tanítottak“. — A túlbuzgó *Literatura* már a Bibliát is megcenzurázza! Van sejtelve annak a magyar stílusról, archaikus patináról, aki ezt a stílust kifogásolja? Természetesen ez is stílus-kérdés, nem nyelvhelyességi ügy.

5. Helytelen: „Nem ment el, de itt maradt“; helyes: „nem ment el, hanem itt maradt“. — Semmi veszedelem nincs a *de*-ben! Sőt erősebb ellentétet fejez ki, mint a *hanem*. Még erősebb kötőszó nélkül: Nem kiment belőle, bennszorult a pára...

6. Odessza helyett *Agyessza*-t akar iratni a *Literatura*. — Ugyan már, mi-féle fitogtató pedantéria... Írjunk talán *Pári*-t vagy *Özsän dö Szavoá*-t?

7. Nem „intrika“, hanem „intriga“. — Így a viceházmester beszél. Ugyancsak ő mondja, hogy „kumonista“, „Kazincki-ucca“, „Damjánovics-ucca“, „elegáncs“ és „péndz“...

*

Konklúzió: mit szól mindezekhez a *Magyarosan*?
(Tápé.)

Garázda Péter.